

BOCKHOLMENVRAKET

UNDERSÖKNINGARNA 1998 OCH 1999

Babords sida akterut. F Nr 61000:181
Foto L. Joelsson

Marinarkeologisk undersökning av ett 1700-talsvrak vid Bockholmen, Björnhuvud, Eckerö sn.

Rapport
Arkeologiska sektionen
Marcus Lindholm

Ec 401.3 BOCKHOLMEN-VRAKET.

Undersökning av ett 1700-tals vrak vid Bockholmen i Eckerö sn, Björnhuvud. 1999 års undersökning.

INLEDNING.

I samband med att Stiftelsen Sjö kvarteret inledde planeringen av ett replikbygge av en åländsk 1700-tals skuta väcktes intresset för att utföra en marinarkeologisk/skeppsteknisk undersökning av något vrak som kunde antas vara från samma period. Dessutom kunde undersökningen bli ett pilotprojekt för vidare undersökningar av det åländska maritima kulturlandskapet.

Orsaken till att Ec 401.3 **Bockholmenvraket** utvaldes att bli pilotprojekt var rent praktisk. Eftersom vattendjupet är litet så ställs inga speciella utbildnings- eller säkerhetskrav på de deltagande dykarna

Målsättningen för den skeppstekniska undersökningen var att fastställa vrakets ålder, byggnadsteknik samt användningsområde.

POSITION OCH TOPOGRAFI.

Bockholmen ligger i södra delen av Marsundet och är numera genom landhöjningen fastvuxet med Kappalö. Bockholmen tillhör Eckerö sn, Björnhuvud läg.1:20. På äldre grundkartor kallas holmen Ormön.

Vraket ligger i en liten vik intill en brant stupande klippa på Bockholmens västsida. Vattendjupet varierar från cirka 3,5 meter vid akterskeppet till ca 0,5 meter vid stäven.

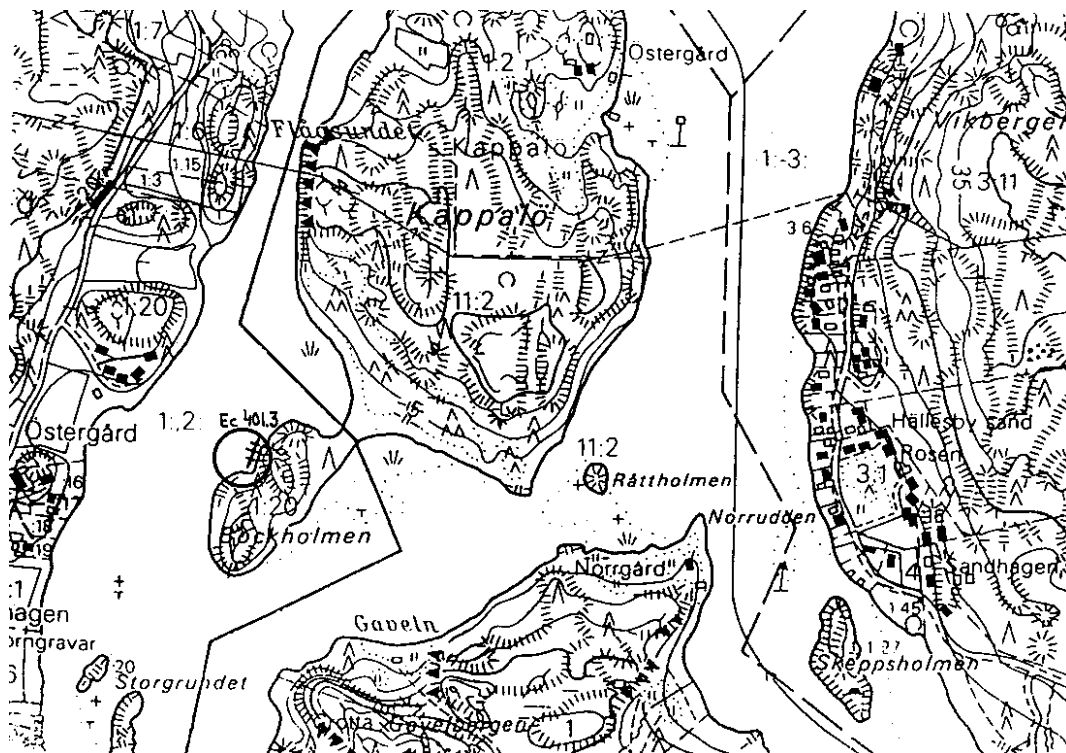
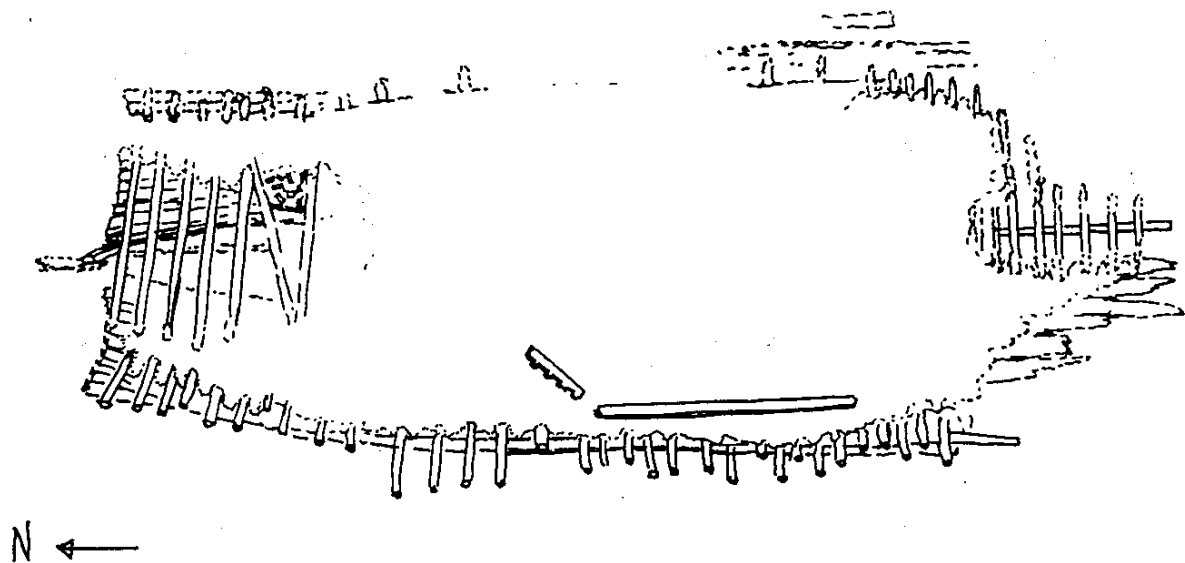

Fig. 1. Vrakets läge.

Bockholmen-vraket eller Kappalö-vraket, vilket var det tidigare arbetsnamnet, uppmättes den 9 augusti 1986 av Harry Alopæus, Boris Lundberg, Michael Grunér samt Paul Engström och fyra skissritningar uppgjordes.

H. Alopæus 18-86

M IK 13:1 KAPPALÖ VRAKET/BOCKHOLMEN VRAKET Ec 401:3

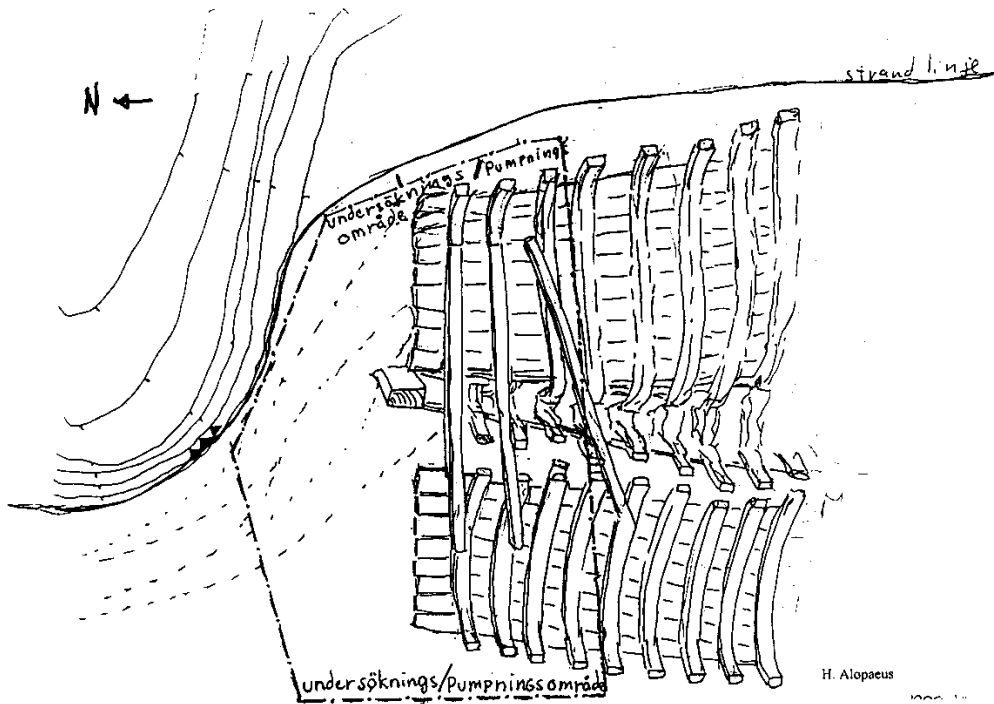
Vraket har den 8 augusti 1998 fotodokumenterats och uppmätts av medlemmar ur dk Nautilus under ledning av Harry Alopæus i samband med en inventering av då kända vrak i Marsundsområdet.

ARBETSSTYRKA OCH TID.

Undersökningen pågick under perioden 7 till 22 augusti 1999. Fältarbetet leddes av Harry Alopæus och arbetsstyrkan bestod av de frivilliga dykarna Kristoffer Joelsson, Lennart Joelsson, Mona Gustafsson, Fredrik Lindberg, Conny Sjölund, Conny Nylund, Andreas Backfolk, Mats-Rune Henriksson, Jenny Nilsson, Irene Lindblom och Fredrik Söderberg. Dykfartyg under undersökningen var m/v ASTREA av Lumparland förd av Kristoffer Joelsson respektive Lennart Joelsson.

DOKUMENTATION.

Vid dykningen 1986 konstaterades att vraket är cirka 20-23 meter långt och cirka 8,4 meter brett i dess nuvarande form. Undersökningens dyktid var 1 timme 20 minuter och antalet deltagare i undersökningen var 4 stycken.

M IK 13:5 BOCKHOLMENVRAKET Ec 401:3

Fig. 3. Undersökningsområdet 1999.

Fig. 4. M/v ASTREA och dykare
Foto M Lindholm
F NR 91000:167

Fartyget är byggt på klink och bordläggningen är sannolikt sammanfogade med dymlingar. Babords sida är till största delen försvunnen medan styrbords sida har brustit längs med kölen och förefaller att i stor utsträckning vara bevarad.

På styrbords sida räknades till 64 spant. Spantavståndet i aktern uppmättes till mellan 150-220 mm medan spantavståndet midskepps var 200-240 mm och i förskeppet 80-130 mm. Fartyget har haft akterspegel och en mycket djup och lång kölbrunn eftersom åtminstone 5 raka bottenstockar går över den och kölen akterut.

UNDERSÖKNINGEN.

Undersökningen inleddes med en besiktning av vraket utgående från de preliminära ritningarna från 1986.

Mätpunkter för upprättande av rekonstruktionsritningar över akterskeppet utmärktes eftersom det beslöts att arbetet skulle koncentreras på vrakets akterskepp.

Vraket var akterut täckt med ett cirka 10 – 20 centimeter tjockt lager löst sediment medan kölbrunnen var helt fylld med sediment.

Dokumentationsarbetet utfördes med hjälp av slamsugning varvid kölbrunnen och ett cirka 2 meter brett område av akterskeppet frilades från löst sediment. I samband med slamsugningen påträffades lösa konstruktionsdetaljer samt också tegel, sannolikt från fartygets spis.

Intill kölen, mellan bottenstockarna 1-3 på SB-sidan, påträffades också tre stycken blockskivor, vilka bärgades. Dessa blockskivor av vilka en var extremt nött medan en annan var helt oanvänd tillhörde med all sannolikhet fartygets utrustning.

Fig 5. Två av blockskivorna in situ.

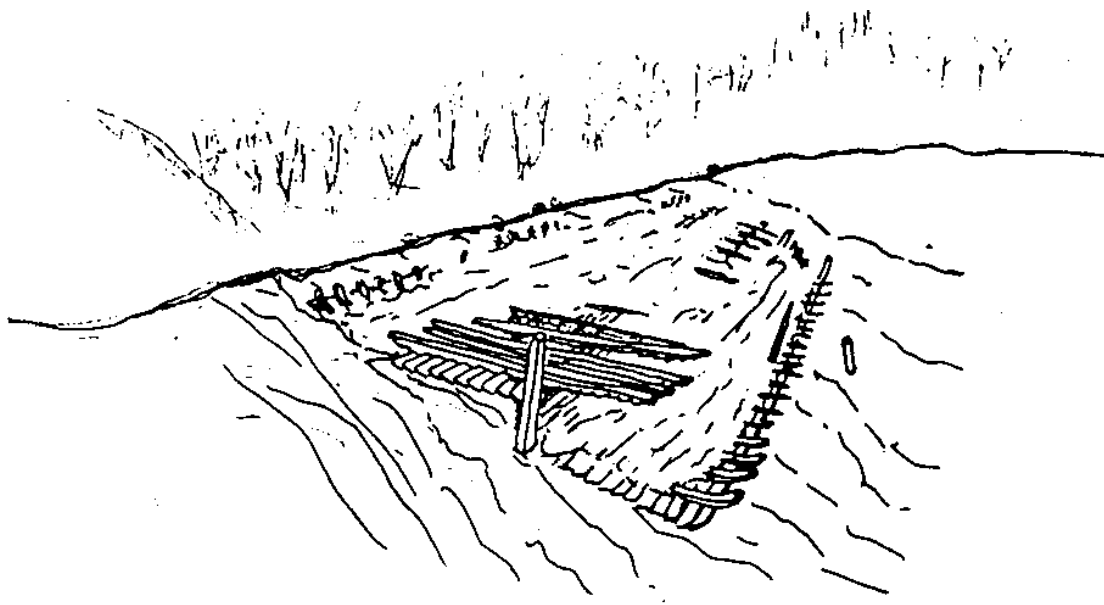
Foto. K Joelsson, F Nr 61000:196

En lös, större konstruktionsdetalj (sannolikt en bottenstock) funnen i förskeppet, bärgades för uppmättningsövningar i skala 1:1. Konstruktionsdetaljen återplacerades vid fyndplatsen vid undersökningens slut.

15 stycken provbitar för dendrokronologisk datering togs av lösa byggdetaljer på olika platser i skrovet och bestämdes av Alf Bråthen, Uppsala. Den preliminära bestämningen tyder på att fartygets byggnadsår borde ligga runt 1790. Se bilaga 1.

Vid årets undersökning fick man fram delar av akterspegeln som har rasat akteröver. Fullständig dokumentation av detta område skall ske under år 2000.

Den cirka 2 meter djupa kölbrunnen blev tömd på sediment, utanför och under aktern pumpades omkring 4 kubikmeter sediment bort samt ett cirka 5 kvadratmeter stor yta frilades vid den nedrasade styrbordssidan. I samband med detta arbete konstaterades att de tre översta bordomgångarna var byggda i kravellteknik i motsats till resten av bordläggningen som var på klink. Den nedrasade styrbordssidan förefaller i aktern vara bevarad upp till däcksnivån.

H. Alopæus / 8-86

Fig. 6 Skissritning över vraket från norr
M IK 13:4.

TOLKNING.

Bockholmenvraket förefaller vara en slopad allmogeskuta, byggd i slutet på 1700-talet. Fartyget är ovanligt såtillvida att det är försett med en mycket djup (ca 2 meter) kölbrunn i motsats till tidigare undersökta vrak av allmogeskutor som t.ex. Hovströmsvraket, Ge 402.2 och Marsund I respektive II-vraken, Ha 415.2 och 415.3, som saknat kölbrunn.

Avsikten är att under år 2000 fortsätta att tömma vraket på sediment, att undersöka den del av stävkonstruktionen som är bevarad samt att ta upp och i skala 1:1 dokumentera akterspegeln. Ett antal nya dendroprover skall också tas vid fasta konstruktionsdetaljer för att få en säkrare datering.

Konstruktionsritningar över de frilagda områdena skall uppgöras.

En modell över vraket efter årets undersökning har byggts av Harry Alopæus och denna är för närvarande utställd i Sjökvarteret. Modellen skall användas för inskolning av nya dykare vid fortsatta undersökningar av vrakplatsen.

Vraket kan ha haft samband med den närbelägna byn Björnhuvud och arkivforskning kan eventuellt ge svar på frågan om fartygets identitet och ägare.

Ett samband med 1808-09 års krig kan dock inte heller bortses ifrån eftersom det i Marsundsområdet dels fanns den svenska arméns huvudförråd och dels blev den ryska skärgårdsflottans huvudhamn på västra Åland fram till 1812.

Ett stort antal s.k. ryssugnar finns på Borgö och också vid Kattnäsviken på Hammarlandssidan av Marsundet.

BILD- OCH PLANFÖRTECKNING.

Bilderna är katalogiserade under huvudnummer 61000: 1 - 195 och 61001: 1 - 75 (dias).

M IK 13:1 - 4. Planritningar över vraket.

13:5 Planritning över undersökningsområdet.

FYNDFÖRTECKNING.

M 70:1

Blockskiva av hårt trä

M 70:2

Blockskiva av hårt trä

M 70:3

Blockskiva av hårt trä

BILAGA

Dendrokronologisk undersökningsrapport.

BILAGA

DENDROKRONOLOGISK RAPPORT

Dendrokronologisk undersökning

Identifikation		Antal mätta års- ringar	Sav- ved Van- kant	Artalet för yttersta mätta års- ringen	innersta mätta års- ringen
Aland					
Marsundet, vrak Bord av fur					
Björkliden 1	Fur	51	-	1726	- 1676
Björkliden 2	Fur	33	-	1711	- 1679
Björkliden 3	Fur	37	-	1715	- 1679
Björkliden 4	Fur	64	-	1715	- 1652
Bockholmen 3	Fur	102	-	1755	- 1653
Bockholmen 5	Fur	59	-	1751	- 1693
Bockholmen 9	Fur	86	-	1776	- 1691
Bockholmen 10	Fur	156	-	1769	- 1614
Bockholmen 12	Fur	78	-	1756	- 1679
Bockholmen 13	Fur	74	-	1763	- 1688
Bockholmen 15	Fur	60	-	1754	- 1695

Kommentar: Prov no 1, 2, 4 etc. gällande Bockholmsvraket är inte undersökta. Samtliga prov kommer att återlämnas till Harry Alopæus.

16. September 1999

Alf Bräthen
Alf Bräthen